

Intervencions museogràfiques realitzades a Catalunya durant el 2008 i el 2009

F. XAVIER MENÉNDEZ I PABLO

INTRODUCCIÓ

La revista *Mnemòsine* té com un dels seus objectius fer-se ressò dels nous museus i de les renovacions d'exposicions permanents d'aquests i d'altres espais expositius, com ara centres d'interpretació o monuments i/o jaciments museïtzats, que s'hagin obert al públic a Catalunya en el darrer any.

En aquest número 5 de la revista, hem reservat espai, més que mai, a un bon grapat d'equipaments inaugurats recentment, com el Museu de Lleida Diocesà i Comarcal (2007), el Museu Memorial de l'Exili de la Jonquera (2008), la Cella Vinaria de Teià (2009), així com les noves fundacions Suñol (2007) i Vila Casas (2009), ambdues a Barcelona. Realment, el gran nombre de nous centres ja inaugurats que presentem en aquesta edició contrasta amb el d'altres d'anteriors, en què només en mostràvem un (Cosmocaixa, al número 3, del 2006, i el Museu de la Música de Barcelona, al número 4, del 2007). Però quan al si del consell de redacció de la publicació vam

començar a fer-ne inventari, ens vam adonar de quantes iniciatives museogràfiques de gran qualitat s'estaven gestant al territori, algunes de ja finalitzades, i d'altres en curs.

Era impossible destinar monogràfics a cadascun dels projectes, per la qual cosa vam decidir fer aquest article, per tal de mostrar la gran qualitat i la quantitat dels que es desenvolupen, la majoria d'àmbit local, justament en un moment de crisi econòmica global, en què precisament el patrimoni és un dels sectors que patiran més retallades. A causa d'aquesta situació, molts dels que estan en marxa pateixen retards. Però d'altres comencen a veure la llum.

Ens centrarem, fonamentalment, en els espais oberts en els dos darrers anys (2008 i 2009), tot i que volem incloure-hi els projectes en curs, que culminaran d'aquí a poc temps. Ens disculpem d'entrada per les omissions que hi pugui haver; no es tracta d'un estudi estadístic, sinó simplement d'un repàs amb què volem deixar cons-

tància escrita de la vitalitat museogràfica del país.

Prèviament, volem fer una menció breu d'alguns d'envergadura notable inaugurats el 2007: el flamant Museu de les Mines Prehistòriques de Gavà; la nova seu del Museu d'Art Jaume Morera de Lleida; el Museu dels Sants d'Olot (depenent del Museu Comarcal de la Garrotxa), de creació recent; el nou Museu Darder-Espai d'Interpretació de l'Estany, de Banyoles; l'Espai d'Interpretació de la Natura del Berguedà (l'antic Museu de Ciències Naturals de l'Hospital Vell), a Berga; el Centre del Romànic de la Vall de Boí, a Erill la Vall; la Fundació Suñol, a Barcelona; -del qual en podeu veure un article monogràfic en aquest número-, el Centre d'Estudis i Documentació del MACBA, al convent dels Àngels, de Barcelona; la reobertura de la Casa Museu Castell Gala-Dalí de Púbol i de la Casa-Museu Salvador Dalí, de Portlligat (Cadaqués), pertanyents a la Fundació Gala-Salvador Dalí; el Museu Olímpic i de l'Esport de Barcelona, i el monestir de Sant Benet de Bages, amb una proposta museogràfica molt potent promoguda per Caixa Manresa (Món Sant Benet). Podríem afegir-hi la nova exposició estable del Museu Etnològic de Barcelona, «Ètnic»; la presentació de les termes (i de la *Baetulo* romana) del Museu de Badalona, i el Centre d'Interpretació del Jaciment museïtzat (romà republicà) del Camp de les Lloses (Tona), oberts el 2006. Del Museu de Lleida Diocesà i Comarcal, inaugurat el 30 de novembre de 2007, n'hi ha, com hem dit, un article monogràfic en aquest número de la revista.

MUSEUS LOCALS

Pel que fa als centres municipals, ens hem de referir a diverses remodelacions i a l'obertura de nous edificis destinats a extensions de museus existents, inaugurats els anys 2008 i 2009.

Entre les modificacions, cal destacar la reinstal·lació del fons permanent, inaugurada el novembre de 2009, del Museu Arxiu Tomàs Balvey de Cardedeu, que presenta la nova exposició de llarga durada «Tomàs Balvey Col·leccionista», amb una selecció del fons, que romanía tancat al públic des de 2001.

Els ajuntaments que han apostat per ampliar els seus museus amb nous edificis destinats a les col·leccions locals d'art han estat Cerdanyola del Vallès i l'Hospitalet de Llobregat. El juny de 2009, va obrir les portes L'Harmonia. Espai d'Art, un edifici del segle XVI del BCIN, destinat principalment a mostrar el fons d'art del Museu d'Història de l'Hospitalet. L'exposició inaugural, de caràcter estable, porta per títol «Color i forma. Retaules de l'església de l'Hospitalet» i presenta les taules de fusta renaixentistes i barroques de l'antiga seu parroquial de Santa Eulàlia de Mèrida. El setembre de 2009, es va inaugurar el Museu d'Art de Cerdanyola Can Domènech, un edifici modernista que mostra vitralls i obres dels segles XIX i XX, procedents de la col·lecció municipal i del fons Ismael Smith, adquirit recentment per l'ajuntament.

També han realitzat remodelacions arquitectòniques el **Museu Industrial del Ter, a Manlleu** (la 2a fase, amb inversió de la Diputació de Barcelona, va ser inaugurada el juny de 2009) i l'**Ecomuseu-Farinera de Castelló d'Empúries** (del qual s'ha inaugurat, el juny de 2008, la 2a fase de rehabilitació de l'edifici, amb nous espais de serveis). Aquests dos centres ja pertanyen al Sistema Territorial del mNACTEC (Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya). Aquesta xarxa incorpora un nou centre, el que fa vint-i-tres: la **Fassina Balanyà de l'Espluga de Francolí**, de propietat municipal i rehabilitada per l'ajuntament, que fou inaugurada el desembre de 2009.

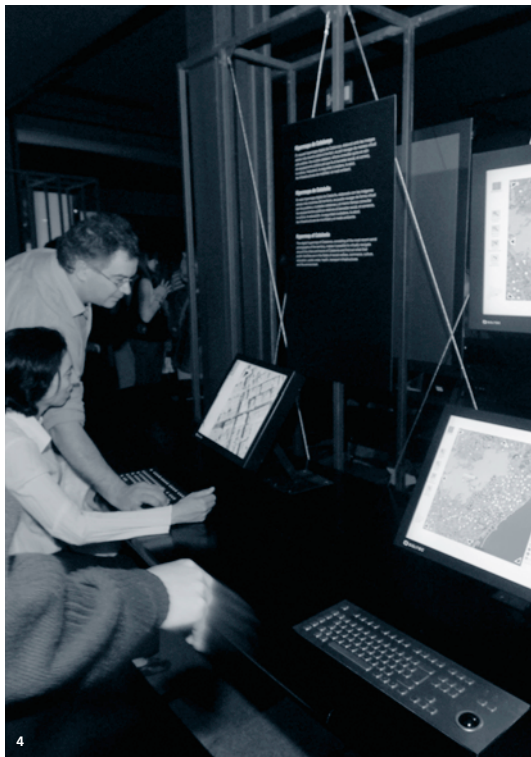
Altres ampliacions i modificacions arquitectòniques i de l'exposició permanent han estat la del **Museu d'Arenys de Mar** (l'antic Museu Marés de la Punta, que, a la seu de l'Hospital de Sant Jaume, a l'antiga capella, ha realitzat una nova exposició permanent dedicada a la història local, el 2008); el **Castell-Ecomuseu Urbà de Rubí** (amb millores d'accessibilitat i renovació de l'exposició permanent aquest any 2009); el **Museu d'Art Modern de Tarragona**, que pertany a la Diputació, i que el 2008 ha renovat totalment les seves sales amb un nou discurs museològic, i el **Museu d'Art i Història de Reus** (MAHR) (on el juny de 2009 es va inaugurar l'exposició semipermanent monogràfica «Ara toca festa!», dedicada a la Festa Major de Reus, després d'unes obres de renovació arquitectònica que han permès

modernitzar l'equipament i els serveis per al públic).

Igualment ha reobert les portes el 2008 la **Ciutadella Ibèrica de Calafell**, el poblat reconstruït i museïtzat amb tècniques d'arqueologia experimental (en aquest número hi ha un article específic), que va haver de tancar el 2007 per canvis en la gestió i a causa de l'estat de deteriorament.

Per altra banda, el **Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa** ha obert el 2009 la nova exposició de llarga durada «Despulla't»; el **Museu d'Art de Sabadell**, després de romandre tancat al públic durant sis mesos per obres de reforma de la casa Turull, ha reobert les portes el setembre de 2009 amb dues noves exposicions temporals, i el **Museu d'Història de la Immigració a Catalunya (MihC)**, de Sant A dria del Besòs, ha inaugurat, l'abril del 2009, i després d'una acurada rehabilitació, un dels vagons dels trens BB-8.000, coneguts popularment com El Sevillano, que entre els anys 40 i 70 va portar a Catalunya centenars de milers d'andalusos. Aquest vehicle constitueix, de fet, l'exposició permanent del museu.

Un altre aspecte que cal destacar és la museïtzació i l'obertura al públic d'edificis i d'espais d'interès arquitectònic i arqueològic, bàsicament amb centres d'interpretació de nova factura, vinculats, la majoria, a museus locals. En el 2008, va tenir lloc la 2a fase de la rehabili-

tació i l'adequació al públic del poblat ibèric de la Moleta del Remei, a Alcanar, constituït com a extensió del Museu del Montsià (Amposta). També en depèn el nou Centre d'Interpretació de la Cultura dels Ibers, inaugurat a Alcanar l'estiu de 2008, a l'edifici modernista de la casa O'Connor, que mostra una exposició permanent (amb peces originals) i disposa de sales per a exposicions temporals, sala d'actes i punt d'informació. El Museu de Badalona continua amb el programa de fer visitables les restes romanes de la ciutat i, després d'obrir el 2007 el jardí de Quint Licini, el 2008 ha estat la casa dels Dofins l'espai que s'ha posat a l'abast del visitant. El Museu de Terrassa ha liderat, durant una colla d'anys, el projecte de remodelació de les esglésies tardoantigues i altmedievales de la ciutat. Finalment, el projecte «La Seu d'Egara. Esglésies de Sant Pere de Terrassa» va ser inaugurat el 4 d'octubre de 2009, i permet la visita dels tres espais de celebració i de la rectoria, on s'ha instal·lat el centre d'interpretació del conjunt monumental. El Museu de Granollers ha ampliat la xarxa de centres, amb l'obertura, el desembre de 2009, del Centre d'Interpretació de l'Adoberia, del segle XVI. També ha vist finalment la llum el Centre d'Interpretació de la Colònia Güell, a Santa Coloma de Cervelló, que fou inaugurat el propassat el 18 d'octubre de 2009. I diem finalment perquè l'edifici, l'antiga cooperativa de consum de la colònia modernista, fou rehabilitat fa una colla d'anys i ha estat buit fins ara.

L'Ajuntament de Santa Coloma ha impulsat el centre com un espai que contextualitzi la visita al conjunt monumental. Per acabar, el novembre de 2008, es va obrir el Centre d'Interpretació de la Bruixeria de Sant Feliu Sasserra, a iniciativa del Consorci de Turisme del Lluçanès.

Com s'ha dit, hem detectat també l'existència d'altres projectes en curs, molts amb previsions d'inauguració el 2010 i 2011, vinculats a museus locals i/o d'iniciativa municipal. Pel juny de 2010, està prevista l'obertura del Museu Monogràfic del Jaciment Ibèric de ca n'Olivé, depenent del Museu de Cerdanyola. Estan molt avançades les obres de la nova seu central del Museu Municipal de Sant Boi de Llobregat (de fet, tenia previst obrir el 2009, però hem de suposar que es posterga fins al 2010), ubicades a can Barraquer i a ca la Teresa de l'Oli, que, juntament amb les actuals seus de can Torrents i de les Termes, configuraran l'oferta museística de la ciutat. També el Projecte Decumanus del Museu de Badalona avança a bon ritme: de la connexió de les termes (al subsòl del museu) amb les estructures de la plaça Font i Cussó, se'n preveu la inauguració de la museïtzació pel novembre de 2010. El Museu de Sant Cugat se suposa que obrirà al públic, a finals de 2010 o el 2011, el Celler cooperatiu, un bé immoble visitable depenent del museu. En canvi, no hi ha data per a la finalització de l'exposició permanent del museu, al monestir. El Museu de Granollers inicia aquest any 2009 les obres

1. Museu de Cardedeu. Fotografia: Museu Arxiu Tomàs Balvey, de Cardedeu.

2, 3 i 4. Ampliació de l'exposició permanent "Catalunya.cat: un retrat de la Catalunya contemporània, 1980-2007" al Museu d'Història de Catalunya, inaugurada el 19.05.2008. Fotografia: © Pep Parer-MHC.

⁵ Museu de Cardedeu. Fotografia: Manuel Cuesta

d'ampliació de la seu de ciències naturals, la Tela, amb un altre edifici annex (dedicat a serveis) i amb un nou projecte museogràfic global, que ha d'estar enllestit pel 2011. També en el 2009, han iniciat les obres d'ampliació de Cal Massó, el centre d'art contemporani dependent del Museu d'Art i Història de Reus (MAHR), que està previst inaugurar el 2010.

Altres projectes en obres –sense data d'acabament– són el Museu del Suro de Palafrugell, actualment al carrer de la Tarongeta, que s'està construint a can Mario (el 2009 s'ha contractat la fase IV de les obres); l'ampliació del Museu Torre Balldovina de Santa Coloma de Gramenet, que comporta el creixement d'aquest sota la plaça de Pau Casals (el museu incorpora el Molí d'en Ribé, de què ja s'han iniciat les obres de rehabilitació), i el Museu Etnogràfic de Ripoll, el projecte del qual es va presentar el 2008. Aquest darrer va tancar el 2000 i preveu obrir el 2010 amb tres seus: la central a can Budellers i els centres d'interpretació del Monestir i de la Farga.

Pel que fa als nous equipaments en construcció (per tant, encara no registrats), en destaquem dos. Un és el Museu de Vestits de Paper de Mollerussa, d'iniciativa municipal, que es trobava ubicat de manera provisional en un espai a les Galeries Sant Jordi. El 2009, es va obrir al públic una sala addicional en un local situat just al davant, al carrer de la ciutat de Lleida. El desembre d'aquest mateix any, es va

inaugurar el nou espai. L'altre és el Museu de la Torneria de Torelló, que ja té web i que ja forma part de la xarxa del mNACTEC. Aquest centre, una iniciativa de l'Ajuntament de Torelló, està gestionat per un consorci supramunicipal, que n'està elaborant el projecte museogràfic. Es preveu que obri les portes a la primavera de 2010. Potser hi haurem d'afegir un tercer: s'ha desbloquejat, aquesta tardor de 2009, l'antic projecte del Museu Lola Anglada de Tiana, una vella reivindicació municipal que finançaran a terços l'Ajuntament, la Generalitat i la Diputació. El disseny arquitectònic ha estat encarregat l'octubre de 2009 i es vol licitar l'obra el 2011.

Però són molts els projectes en fase de conceptualització o que simplement estan aturats o pendents de finançament. N'esmentarem alguns que foren anunciats en el seu moment, tot i que no en coneixem l'estat real d'execució i de viabilitat: el parc arqueològic del Poblament Ibèric de Can Tàc – Turó d'en Roina és una iniciativa dels ajuntaments de Montornès i de Montmeló, al Vallès Oriental; el Pla director fou presentat l'abril de 2007 i preveu un equipament que acollirà el Centre d'Interpretació de la Natura i el Paisatge del futur Parc Arqueològic i Natural de les Tres Creus. L'antiga fàbrica de Cal Trepal, de Tàrraga, que estarà dedicada a la maquinària agrícola, depèn del Museu Comarcal de l'Urgell (Ajuntament de Tàrraga). L'antiga fàbrica de Can Marfà, actualment en fase de rehabilitació arquitectònica, ha

d'allotjar el futur Museu de Mataró (que s'hauria de traslladar des del seu actual emplaçament), i que caldria ampliar amb una àrea dedicada a la industrialització especialitzada en el gènere de punt, amb el fons de maquinària tèxtil de la Fundació Jaume Vilaseca. El nou Museu Municipal de Molins de Rei, que està pendent fa una colla d'anys de ser traslladat a una nova seu, ca n'Amatller, tot just ha presentat, el mes de setembre de 2009, l'avantprojecte museològic. Pel que fa al futur museu de Rubí, també pendent des de fa temps d'un nou centre i d'un acord definitiu entre l'ajuntament i la fundació propietària dels fons històrics, està a l'espera que comencin les obres al nou edifici previst inicialment: el Celler Cooperatiu. Així mateix, el nou indret que s'espera que sigui el Museu de Terrassa, a Vallparadís, està en fase d'*stand by*, després de l'esforç municipal realitzat per museïtzar les esglésies de la ciutat. El nou museu Arqueològic de Roda de Ter, que se suposa que s'ubicarà a l'antiga caserna de la Guàrdia Civil, a prop del jaciment de l'Esquerda, també està a l'espera de finançament. Vinseum, el futur Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, previst a partir de l'antic Museu de Vilafranca, i que comporta una ambiciosa i costosa remodelació i l'ampliació de l'actual seu, el Palau Reial, ha patit una severa crisi de finançament i de projecte durant els darrers anys, però sembla que en el 2009 han arribat noves aportacions de l'Estat i de l'1% cultural de Catalunya. Paral·lelament, l'Ajuntament de

Sant Sadurní d'Anoia està construint el Centre d'Interpretació del Cava de Catalunya, a l'antiga fassina de cal Guineu: l'edifici, adquirit el 2004, ha estat objecte de rehabilitació els anys 2007 i 2008, i té data d'inauguració (abril de 2011). L'Ajuntament de Berga continua impulsant el Museu de la Patum, presentat com a projecte el 2008. A Capellades, mentre l'abric Romani i el seu entorn ha anat ampliant l'oferta en el marc del Parc Prehistòric del Capelló, el futur Museu dels Neandertals està encara en fase de projecte. També està en situació de crisi el Museu del Transport de la Pobla de Lillet, un cop consumada la ruptura entre els ajuntaments, el PTOP i la fundació privada del museu; mentre que els fons romanen a la Pobla, només s'ha aconseguit posar en marxa el Ferrocarril Turístic de l'Alt Llobregat (el tren del ciment).

També es produeix el fet que, quan hi ha edificis històrics que poden passar a mans municipals, es posen sobre la taula possibles idees museogràfiques. Així, Centelles acaricia la idea de promoure el Museu de les Matemàtiques al palau dels Comptes, i Sant Adrià del Besòs, un centre d'interpretació de l'energia a l'antiga Tèrmica.

Pel que fa a la paleontologia, s'han fet públics dos projectes, sense data de concreció: el futur Centre d'Interpretació Paleontològica als Hostalets de Pierola, per donar a conèixer els descobriments de l'abocador de can Mata, i la creació d'un centre museístic especialitzat en els mamuts, anunciat el 2008 per

⁶ L'Harmonia, Espai d'Art. Depenent del Museu de l'Hospitalet. Inaugurat el juny de 2009. Fotografia: Museu de l'Hospitalet.

L'Ajuntament de Viladecans, arran de l'excavació d'un jaciment amb restes d'aquests proboscidis a can Guardiola. En canvi, el Centre Interpretació de Fumanya, depenent del Museu de les Mines de Cercs, i destinat a posar en valor les icnites (petjades de dinosaures) visibles a l'antiga mina de carbó, podria obrir al públic la primavera de 2011.

Un cas a part és el del Centre d'Art de Pintura Catalana Carmen Thyssen-Bornemisza de Sant Feliu de Guíxols. L'octubre de 2008, es va fer públic l'acord entre la baronessa Thyssen i les administracions (Ministeri, Departament de Cultura, Diputació i Ajuntament) per tirar endavant el projecte, així com la ubicació definitiva: el pati interior –de 3.750 m²– de l'antiga fàbrica surera Serra Vicens, situada al costat del monestir, adquirida per l'Ajuntament via permuta. El museu costarà 15 M. d'euros i les obres començaran el 2010.

Per acabar, volem fer dues referències a dos grans projectes museístics que hem conegut únicament a través dels mitjans de comunicació: el Museu del Ferrocarril de

Lleida, anunciat per l'alcalde de la ciutat el juliol 2009 i previst per al 2010, i el Museu de la Premsa d'Igualada, a iniciativa del Grup Godó (La Vanguardia) i l'ajuntament de la ciutat. El 20 d'octubre de 2009, van signar el conveni, pel qual l'ajuntament cedeix les dues plantes superiors de l'antiga fàbrica la Igualadina Cotonera, declarada BCIN.

MUSEUS D'ÀMBIT NACIONAL. ACTUACIONS DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA I DE LA GENERALITAT A LA CAPITAL DEL PAÍS, I ACTUACIONS DE LA GENERALITAT A CATALUNYA

La ciutat de Barcelona, com és sabut, concentra els museus i les col·leccions més importants del país. La ciutat viu un procés, iniciat fa vint anys (amb la Llei de museus de 1990), de reestructuració dels seus fons. El diàleg entre l'Ajuntament i la Generalitat de Catalunya, després de llargues temporades de donar-se l'esquena, s'ha reprès en els darrers anys, amb l'objectiu d'abordar la presentació d'aquelles col·leccions que tenen un abast més enllà de la ciutat de Barcelona. Aquest procés –després de la creació del MNAC i el MAC als anys 90– ha donat un nou pas amb la signatura, el maig de 2009, d'un nou acord entre el Departament de Cultura i l'Ajuntament de Barcelona. Amb aquest pacte, s'estableix la creació del Museu Nacional d'Història Natural de Catalunya i se'n decideix la futura ubicació (l'edifici triangular del

Fòrum); es regularitza el compromís per a la gestió del DHUB – Disseny Hub Barcelona (que es basteix a la plaça de les Glòries), i es decideix compartir el nou Centre d'Art de Barcelona, que es construirà a l'antic edifici del canòdrom. Igualment, s'acorda la participació de l'Ajuntament (que buscarà el solar) en el procés d'elaboració del nou Museu Nacional d'Història, Arqueologia i Etnologia. Es crearan tres consorcis: MNHN, DHUB i Centre d'Art. L'establiment d'un flamant indret d'exhibició d'arts visuals –que incorpora la capella– és conseqüència directa de la decisió del Departament de Cultura de transformar el Centre d'Art Santa Mònica en un de nou amb difusió cultural multidisciplinària.

El 22 de juny de 2009, es posa a la plaça de les Glòries la primera pedra del DHUB –Disseny Hub Barcelona–, la futura seu del centre que ha d'integrar els museus de les Arts Decoratives, Tèxtil i d'Arts Gràfiques. L'edifici, dissenyat per Oriol Bohigas (MBM Arquitectes), disposarà de més de 30.000 m² i està pressupostat en 107 M. d'euros. Les obres les impulsa l'Ajuntament i el projecte està finançat, amb dues terceres parts, per la Generalitat. Es preveu finalitzar-lo el 2011. Mentrestant, l'Ajuntament ha realitzat les obres d'adequació a la casa Marqués de Lió i al palau de Pedralbes, on s'allotgen seus provisionals del Disseny Hub Barcelona. En aquestes dues, el consistori, l'any 2009, ha presentat tres exposicions prefiguradores: «Turisme, espais de ficció» i

«Cartells. Col·lecció del Gabinet d'Arts Gràfiques», al palau del Marqués de Lió, al carrer de Montcada, i «El cos vestit», al palau reial de Pedralbes. Aquesta darrera mostra està formada per la col·lecció permanent del Museu Tèxtil i de la Indumentària, que va tancar a partir de juny de 2007 per remodelació del palau del Marqués de Lió per convertir-se en centre d'activitats del disseny, i el fons fou traslladat al palau reial de Pedralbes, on ara es mostra amb més amplitud que la que tenia al carrer de Montcada. En aquest volum de la revista Mnemòsine presentem un article monogràfic sobre el projecte del DUHB.

Pel que fa al futur Museu d'Història, Arqueologia i Etnologia (que preten la fusió dels actuals MAC i MHC i del nonat museu d'etnologia en un nou emplaçament a Barcelona o als voltants), el Departament de Cultura n'ha redactat, l'any 2009, el projecte museològic (que és objecte de debat) i ja n'està preparant el museogràfic. El nou centre encara no disposa de seu definitiva ni, per tant, d'encàrrec arquitectònic, i no té un calendari de realització. Mentre es defineix, el Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC) i el Museu d'Història de Catalunya (MHC) continuen reformant les exposicions permanents. Pel que fa al MAC, el Museu monogràfic de les excavacions d'Empúries va inaugurar el març de 2008 la nova sala permanent dedicada a Esculapi, i la seu d'Olèrdola, la rehabilitació de l'església, el setembre de 2008.

7 Museu de Badalona. Casa dels Dofins. Convivium.
Fotografia: Antonio Guillén.

La de Barcelona ha abordat aquest any 2009 la remodelació de les sales de prehistòria i la romana. La de Girona (Sant Pere de Galligants) ja havia renovat totalment l'exposició permanent el 2007. Els jaciments propietat de la Generalitat que depenen del MAC tenen els centres d'interpretació en diferents fases de projecte. El més avançat, destinat a explicar les pintures rupestres, és el Centre d'Interpretació de la Roca dels Moros del Cogul. El setembre de 2008, s'hi col·locà la primera pedra i compta amb una inversió de 1.300.000 euros. Pel que fa al Museu Nacional d'Arqueologia de Tarragona (MNAT), ha actualitzat, el 2008, l'exposició «El món de la mort» (prefiguració del futur museu i de les necròpolis paleocristianes), mentre que la Generalitat anunciava, a finals de 2007, que l'antiga Tabacalera de Tarragona acolliria, finalment, la tantes vegades discutida i postergada ampliació de l'equipament. Pel que fa al Museu d'Història de Catalunya, el maig de 2008, se'n va inaugurar l'ampliació de l'exposició permanent, amb un nou espai i un discurs museogràfic actualitzat sobre l'evolució de la societat catalana entre el 1980 i el 2007. Per altra banda, el MHC també està abordant diverses obres de rehabilitació i museïtzació, amb espais museogràfics d'interpretació, a la xarxa de monuments que, per raons d'espai, ens és impossible detallar aquí.

Tornant a la ciutat de Barcelona, l'Ajuntament ha pres altres iniciatives de renovació museogràfica, a més de les que hem esmentat més

amunt. El Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) està ampliant la xarxa de centres patrimonials. El 2007, es va inaugurar l'ampliació del Refugi 307 de la Guerra Civil al Poble Sec, i el 2008, el Centre d'Interpretació del Call. L'octubre de 2009, s'ha obert el nou centre de la necròpoli romana de la plaça de la Vila de Madrid, dedicat a les vies romanes i a l'àmbit funerari, i la renovació museogràfica del temple d'August del carrer del Paradís. S'està treballant en els projectes del Museu del Treball, a la fàbrica Fabra i Coats, i del centre dedicat a la conformació de la metròpoli contemporània, a l'antiga fàbrica Oliva Artés, tots dos a la nova seu del MUHBA. En canvi, el projecte del Born, en què es museïtzaran 8.000 m² de carrers i cases de la ciutat dels segles XV-XVIII, presenta retards greus a causa de les dificultats tècniques de la restauració de la coberta de l'antic mercat construït per Fontseré. Pel que fa a la resta de museus municipals, cal destacar el projecte d'ampliació del Museu Picasso, aprovat el febrer de 2009, amb un cost de 3 M. d'euros. Les obres, que duraran del 2009 al 2011, comporten un increment de la superfície amb la incorporació de quatre finques del carrer dels Flassaders. El nou edifici, que donarà a la plaça de Jaume Sabartés, permetrà millorar els serveis d'atenció al públic i reforçar les línies de recerca, i permetrà també una nova distribució de la col·lecció permanent i l'elaboració d'un pla director. També el mes d'octubre de 2009 ha tancat les portes al públic el Museu Frederic Marès per començar les obres de remodelació de la primera planta, dedicada a l'exposició d'es-

cultura dels segles xv i xvi. Aquesta serà la tercera i darrera fase del projecte arquitectònic de reforma d'aquest espai, iniciat el 1997. La reobertura es preveu per al segon trimestre del 2011.

Un altre nou projecte museístic a Barcelona és el Museu d'Arquitectura i Urbanisme. Es tracta d'una iniciativa del govern de l'Estat amb tres seus: Salamanca (l'arquitectura), Barcelona (l'urbanisme) i Madrid (el centre de documentació). Durant el 2009, s'ha signat l'acord entre la ministra de l'Habitatge i l'Ajuntament de Barcelona, per tal de situar la seu barcelonina a l'antiga fàbrica can Batlló, del segle XIX, a la Gran Via, al costat de la plaça de Cerdà.

Mentre altres museus volen obrir, n'hi ha un que ha tancat en aquest any 2009: el Museu Militar de Montjuïc. Es treballa en un projecte per traslladar part del fons al castell de Figueres; aquest s'especialitzaria en història militar. També s'hi amplia els àmbits de visita. Mentrestant, al de Montjuïc, l'Ajuntament de Barcelona promou, a més d'un equipament de mediació per la pau, un centre d'interpretació del mateix castell com a monument, i de la muntanya de Montjuïc en general.

No volem acabar el passeig per Barcelona sense esmentar el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), que va obrir al públic el 2008 una nova sala monogràfica dedicada a l'art català d'avantguarda i a la fotografia. A l'octubre del 2009, i fins al 2010, ha tancat algunes

sales (de gòtic, renaixement i barroc) per renovar-ne el discurs museogràfic.

Capítol a part mereix el futur Centre Nacional del Còmic i la Il·lustració de Catalunya. És una iniciativa del sector i la lidera el Departament de Cultura, que ha encarregat un pla museològic-director, elaborat el 2009. Al desembre de 2009, se n'ha fet públic l'emplaçament (hi competien quatre ciutats), que serà l'antiga fàbrica CACI de Badalona. Sens dubte, es tracta d'un projecte necessari i engrescador amb un gran potencial museogràfic.

Continuant amb les iniciatives museístiques que promou el Departament de Cultura de la Generalitat, ja fora de la ciutat de Barcelona, hem de fer especial referència al Museu Casteller de Valls. El projecte, dissenyat per l'arquitecte Dani Freixes, ha estat presentat en aquest any 2009 pel Consorci del Museu, que està integrat per la Generalitat, l'Ajuntament de Valls, la Diputació de Tarragona i la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya. L'any 2008, després d'una època d'*impasse* per manca d'acord sobre l'emplaçament definitiu, es va apostar per construir-lo a la zona de Ruanes. El nou equipament tindrà una superfície interior de 3.000 m² i 10.000 de zona exterior.

També val la pena esmentar el nou SAM (Servei d'Atenció als Museus) de Lleida, de 1.000 m², ubicat al Museu de Lleida, Diocesà i Comarcal, i inaugurat el febrer de 2009.

8 Museïtzació de les trinxeres del Turó del Merengue, realitzat pel Memorial Democràtic el 2009. Fotografia: Museu de l'Hospitalet.

MUSEUS PRIVATS I FUNDACIONS

D'entre els de titularitat privada, sens dubte destaca el **Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí**, dependent de la Fundació Lluís Carulla. L'octubre de 2009, va tenir lloc la inauguració de la remodelació de les antigues sales i de l'ampliació amb un nou edifici, a càrrec de l'arquitecte Dani Freixes. La inversió, de 6 M. d'euros, ha possibilitat doblar la superfície expositiva del centre.

Els anys 2008 i 2009 han estat molt intensos pel que a les fundacions privades creades per col·leccionistes d'art contemporani de Barcelona. El 2008, va obrir la **Fundació Alorda-Derksen**, dedicada a les avantguardes contemporànies, i la **Fundació Francisco Godia** va inaugurar la nova seu, a la casa Garriga-Nogués, perquè la del carrer de València havia quedat petita. L'abril de 2009, es va obrir una nova seu de la **Fundació Vila Casas**, a l'antiga fàbrica **Can Framis**, al **Poble Nou de Barcelona**, al sector del 22@. Can Framis –al qual dediquem un article a part en aquest mateix volum– pretén ser un museu de l'art català de la segona meitat del segle xx, amb més de 270 obres, i amb 3.400 m² de superfície. La fundació té quatre espais més: dos a l'Empordà (el Palau Solterra, a Torroella de Montgrí, i Can Mario, a Palafrugell) i dos a Barcelona (VolART i VolART2). Una altra inauguració prevista per al 2009 a Barcelona era la del **Museu del Modernisme**, promoguda per la família Pinós Guirao (Galeria Gothsland).

També es va obrir, el setembre de 2009, la seu provisional de la **Fundació Arranz-Bravo**, a l'**Hospitalet de Llobregat**, amb una mostra permanent de la col·lecció. La fundació pertany a l'artista, però rep una substancial aportació municipal.

Finalment, cal esmentar també que el Museu de la Tècnica de Manresa, als Dipòsits Vells, va inaugurar, el setembre de 2008, un nou espai de 800 m² d'exposició permanent dedicat a la cinèria.

En el capítol de projectes, hem d'esmentar la col·lecció d'art contemporani del publicista Lluís Bassat, que s'ubicarà a Mataró, a la Farinera, d'acord amb el conveni subscrit entre la **Fundació Privada Carmen i Lluís Bassat** i l'ajuntament de la ciutat. Un tast se n'ubicarà a la Nau Gaudí, el 2010, que funcionarà com a subseu de la Fundació. Més avançades estan les obres de l'antiga plaça de braus de les Arenes, de Barcelona, on el col·leccionista Jordi Tardà instal·larà el **Museu del Rock** (estava anunciat per a finals de 2009). Gas Natural projecta traslladar el seu **Museu del Gas** –actualment a Barcelona– a Sabadell. I, finalment, hem de mencionar el curiós projecte d'ubicar una exposició permanent titulada «**Diàleg a la fosca**» a la Vila Olímpica de Barcelona, promoguda per la fundació del mateix nom i amb la col·laboració de l'ONCE i de l'ajuntament de la ciutat, per tal de recrear diversos escenaris totalment a les fosques per sensibilitzar els visitants sobre la ceguesa. Mentrestant, no hi ha recursos per fer accessibles els museus als invidents...

ALTRES INICIATIVES MUSEOGRÀFIQUES A ESCALA DE PAÍS

Fins ara hem vist, essencialment, projectes museístics impulsats pels ajuntaments i pel Departament de Cultura de la Generalitat (a iniciativa pròpia o com a suport als projectes locals). Però dins la Generalitat no només Cultura està implicat en aquesta mena de projectes: d'altres impulsen centres d'interpretació. Això, que intrínsecament podria ser positiu pensant en el patrimoni, en realitat palesa la descoordinació dins de l'administració, que dispersa i duplica esforços, rebaixa la qualitat científica dels muntatges, fomenta la proliferació insostenible de propostes i evidència la manca de lideratge del Departament de Cultura.

Per exemple, el Parc Fluvial del Llobregat. S'ha creat un consorci, compost pels ajuntaments, consells comarcals, la Diputació i la Conselleria de Política Territorial, per tal de –entre altres objectius–

recuperar i museïtzar el patrimoni industrial de les colònies tèxtils del riu al seu pas pel Berguedà i el Bages. Hi sorprèn l'absència del MNACTEC. El 2007, es va obrir l'edifici de l'antiga estació de tren de cal Vidal com a oficina de turisme del parc i centre de recepció del Museu de la Colònia Vidal. I s'han inaugurat altres centres d'interpretació, com el de l'Església de Cal Pons (Puig-reig) i el de la Torre de l'Amo de Viladomiu Nou (Gironella), amb un nou projecte museogràfic en marxa.

Un altre és la xarxa de punts CAT de Catalunya, sota l'impuls del Departament d'Innovació, Universitats i Empreses, que inclou les polítiques de turisme. Un punt CAT és un Centre d'Acolliment Turístic (amb un joc de paraules no gaire original), i en aquest mandat se n'han previstos deu, de caràcter temàtic, representatius de la història i la personalitat nacional de Catalunya, que, a més de contex-

⁹ Museu de Badalona. Jardí. Panoràmica.
Fotografia: © Antonio Guillén.

tualitzar un fet històric, també han de promoure el turisme, l'artesanía i la gastronomia de la zona. Ja se n'ha inaugurat un, el juny de 2009: el de la Cella Vinaria de Teià, ubicat a la vil·la romana de Vallmora, dedicat a la romanització (en aquest número de Mnemòsine n'hi ha un article específic). Un dels que està més avançats és el de Puigcerdà, destinat a interpretar el Tractat dels Pirineus. El pressupost del punt CAT de Puigcerdà (de 300 m²) és de 800.000 euros, i el dels deu CAT projectats, de 5 M. d'euros. La xarxa de punts CAT, a part dels de Teià i Puigcerdà, estarà formada pels de Sallent (sobre la industrialització), Tortosa (religions), Ripoll (Guifré el Pelós), Vilajuïga (pelegrinatges), Les (Occitània), Montblanc (corona d'Aragó) i Berga (la Patum i les festes populars). El conseller Huguet també va anunciar, l'octubre de 2009, que a Llívia s'hi construirà un centre d'interpretació dels comtes de Cerdanya, concretament de l'abat Oliba.

També s'estan promovent, en el marc dels parcs naturals, centres d'interpretació de la natura que sovint inclouen el patrimoni cultural. En posarem un únic exemple: el del Montsec, al municipi d'Àger, que el Consorci del Montsec començarà a construir a inicis del 2010.

I, finalment, ens queda parlar del Memorial Democràtic. Aquesta institució, creada per llei el 2007 pel Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat, té finalment la seu a la via Laietana de Barcelona, amb una

primera fase oberta al públic des de març del 2010. En qualsevol cas, la càrrega patrimonial del MD residirà en la xarxa d'espais de memòria que s'estan rehabilitant per tot el territori, a iniciativa dels ajuntaments, i amb el suport de l'ens. L'únic centre de la xarxa qualificable com a museu és el Museu Memorial de l'Exili de la Jonquera, que ha estat inaugurat el 2008 (el tractem monogràficament en aquest número de la revista) i que va ser assessorat inicialment pel MHC i el Departament de Cultura. Els espais de la Batalla de l'Ebre (COMEBE) ja compten amb quatre centres d'interpretació i amb bastants llocs històrics visitables. Al del Pinell de Brai (Les veus del front), obert el 2005, s'hi han afegit, el 2008, el de Batea (Hospitals de sang), Corbera (115 dies) i Vilalba dels Arcs (Soldats a les trinxeres). A la resta del país, s'han obert altres centres d'interpretació. En el 2007 foren el del memorial de l'Exèrcit Popular de Pujalt, el Parc dels Búnquers de Martinet i Montellà, i la Presó-Museu del Camí de la Llibertat de Sort. També s'ha museïtzat el turó «el Merengue» (Camarasa).

Altres centres d'interpretació estan en marxa, com el nou centre de Pujalt, el de la Pobla de Segur (sobre la Guerra Civil als Pirineus) i el de l'Aeròdrom i Refugi dels Serrals, entre els Monjos i la Ràpita (sobre l'aviació republicana), on s'ha col·locat la primera pedra el novembre de 2009.

A MANERA DE FINAL

No hem pretès fer un inventari complet –de segur que ens hem deixat projectes– ni un estudi qualitatiu i

quantitatiu de les innovacions museogràfiques del país. Però podem estar segurs d'una cosa: aquest article posa de manifest una més que notable eclosió d'ofertes museogràfiques que fa que ens haguem de replantejar el vell concepte de museu i qüestionar la mateixa legislació que els regula, amb el Registre de Museus al capdavant. La proliferació de noves propostes museogràfiques sense estudis de viabilitat i de sostenibilitat, sense polítiques de comunicació i sense les adequades previsions de personal i manteniment, posa en evidència la necessitat d'una planificació valenta en matèria de museus i una acció decidida de coordinació entre les administracions. Mentre es fan nous museus, alguns centres registrats continuen esperant en va recursos i actuacions modernitzadores, i altres col·leccions obertes al públic, preexistents, romanen fa anys fora

del Registre de Museus per manca de mitjans. En els anys 2008 i 2009 són 8 els nous centres que han accedit al Registre: el Museu de Lleida Diocesà i Comarcal, l'Ecomuseu-Farineria de Castelló d'Empúries, el Museu de les Mines de Cercs, el Museu del Mar de Lloret de Mar, i el Museu Municipal de Montmeló (tots cinc el 2008), i el Museu Municipal Joan Abelló de Mollet del Vallès, la Casa Museu Verdaguer de Folgueroles i la Fundació Palau Centre d'Art de Caldes d'Estrac, el 2009.

Esperem que tota aquesta gran oferta de nous museus i centres d'interpretació que hem esmentat serveixi per potenciar de veritat el patrimoni cultural del país i per incrementar el nombre d'usuaris i coneixedors d'aquest patrimoni.

10. Museu de Granollers. L'edifici: arquitectura i espais. 2008. Fotografia: P. Cornellas.